

Tilsynsbesøg på Fænøsund Friskole 2016-2017

Som tilsynsførende på Fænøsund Friskole er det min opgave at føre tilsyn med

- Elevernes standpunkt i dansk, regning/matematik og engelsk.
- At skolens samlede undervisningstilbud, ud fra en helhedsvurdering, står mål med, hvad der almindeligvis kræves i folkeskolen.
- At vurdere, om skolen forbereder eleverne til at leve i et samfund med frihed og folkestyre.
- At undervisningssproget er dansk, og skolelederen både behersker dansk mundtligt og skriftligt.
- Føre tilsyn med skolens donationer.

(Bekendtgørelse om valg af tilsynsførende ved friskoler og private grundskoler)

Udgangspunktet for vurderingen er standpunktet for eleverne som helhed, samt undervisningen generelt, og ikke den enkelte elevs standpunkt.

- Tirsdag den 30. august 2016 mødtes jeg med skoleleder Dorte Rud Jager Moubøe og aftalte fokus på tilsynet, samt afklarede forventninger til samarbejdet. Jeg foretog tilsynet torsdag den 3. november 2016 og torsdag den 23. marts 2017.
- Jeg har besøgt 0.kl, 1.kl, 2.kl, 3.kl, 4.kl, 5.kl, 6.kl, 7.kl og besøgt valgholdene i billedkunst, drama og musik.
- I år har jeg i samråd med skolelederen udover det obligatoriske tilsyn valgt at fokusere tilsynet på æstetisk læring, som skal forstås som den kundskab man får gennem sanser, følelser og oplevelser. Det kan give eleven mulighed for at være aktivt handlende i sin egen læreproces, således at eleven inddrages som én, der bidrager til at skabe betydning. Æstetik kommer ikke af sig selv og jeg har været optaget af, hvordan eleverne gives redskaber til at skabe æstetik og udvikle æstetisk bevidsthed.
- Sammen med ledelsen er der udarbejdet en plan for tilsynet. Inden besøget har lærerne sendt korte beskrivelser af den planlagte undervisning. Desuden har jeg haft adgang og læst alle årsplanerne for de respektive fag og klasser. Efter timerne har jeg haft samtaler med de pågældende lærere.
- Efter hvert tilsyn har jeg haft møde med skolelederen, hvor vi har drøftet dagens observationer.

Det faglige tilsyn

Morgensang 1.

Læreren fortæller om tid og ure. Der bruges en powerpoint til at fortælle om atomuret og hvordan det fungerede. Det er nok mere et foredrag end en fortælling.

Morgensang 2.

Skolelederen indleder morgensangen med en fortælling om at tale ordentligt til hinanden. Historien bliver indledt med indlevelse, timing og i et sprog, der passer til lejligheden og målgruppen.

7.kl har ansvaret for morgensangen og indleder med at fortælle om, hvad de har arbejdet med i de forskellige fag: I matematik og det bliver suppleret med powerpoint, som dog er svær at se/læse. Det er ikke helt tydeligt, hvad det egentligt handler om.

I dansk har emnet været intertekstualitet, at den samme tekst kan bruges i forskellige sammenhænge og derved få en ny betydning. Powerpoint blev igen brugt til at underbygge pointen og der blev læst nogle eksempler op, men hvis 0.-6.kl skal have noget ud af det, skal det nok gøres endnu mere tydeligt.

I musik har klassen haft besøg af rapperen UFO, som hjalp klassen med at lave en rap-tekst om skolen. Resultatet i form af en video blev vist og giver en fantastisk refleksion over skolens værdier. For de voksne kan jo sagtens have nogle værdier og visioner, om det lykkedes er en helt anden sag, men når eleverne i deres rap fortæller om skolens værdier med deres egne ord, er det æstetik på et højt niveau, at bearbejde en betydning gennem et bevidst æstetisk arbejde med tydelige kvalitets- og teknikkkrav.

Overvejelse: *Det kunne måske være en overvejelse om morgensangen udelukkende handler om, at eleverne lærer at stå foran en forsamling eller at det også formidles, så andre lærer noget ved at overvære det. Måske kunne det første fokus suppleres med spørgsmålet, om det mon også er forståeligt for de andre elever, om det evt. kan gøres mere forståeligt, mere synligt gennem brug af digitale medier eller om det er ok, at vælge en aldersgruppe fra nu og da? Der kunne f.eks. også arbejdes med elevernes fortælling.*

Fortælling i 4.-5.kl

Rockens historie gennemgås vha. power point og youtubeklip. Det er et foredrag kombineret med anekdoter. I fagplanen tales der kun om fortælling for 1.-2.kl, men ikke om fortælling i de andre fag. Der er ro og opmærksomhed blandt eleverne, og de kommenterer især musikernes anderledes opførsel og udseende på youtube.

I de forskellige aldersgrupper er der lavet årsplaner i fortælling. I indskoling fortælles der for hele årgangen, sidste år var temaet den græske mytologi, i år er det den nordiske. I mellemgruppen er temaerne rockens historie, naturformidling, børneklassikere og rejsefortællinger fra Kina. I overbygningen er der et overordnet tema, selviscenesættelse, som bliver behandlet klassevis af en lærer. Der er forskelligt fokus, f.eks. er der både litterære, arkitektoniske og historiske vinkler på temaet. Der bliver f.eks. fortalt om Karen Blixen og hendes fortællinger bliver også fortalt.

Overvejelse: *Jeg har efterhånden overværet en del timer i fortælling og morgensange. Der fortælles meget varieret, godt og af mange lærere, men der er også en del der nævnes som fortælling, som efter min opfattelse ikke er fortælling, men mere foredrag. Det kunne være interessant at arbejde videre med fortællingen som udtryk, fordi der allerede er stor bevidsthed og faglighed omkring mediet. Hvad er det egentligt, hvad kan det, er det et æstetisk udtryk og kunne det evt. bruges til at gøre eleverne til bedre formidlere?*

Billedkunst 2.kl

Klassen samles og sætter sig hurtigt på plads. Der er en meget rolig stemning. De skal begynde på noget nyt. Læreren viser et malet billede af et fotografi med sig selv. Nogle elever kommenterer hendes brug af farver. De er ikke naturalistiske. Klassen går til smartboardet og der vises en powerpoint med Andy Warhol og hans kunst, herunder også litografiet med Marilyn Monroe. Børnene lægger mærke til samme farvelægning som på lærerens selvportræt. Der tales om andre slags billeder f.eks. røntgenbilleder.

Der fortæller om popart og der gribes tilbage på den farvelære, som de har arbejdet med i 1.kl. Fagudtryk som grundfarver, blandingsfarver og komplimentærfarver nævnes.

Alle børnene har fået taget et fotografi af dem selv og nu skal de selv til at farvelægge det på Warholisk facon. Det bliver gjort med fedtfarver. Først maler de håret, de skal kun bruge en farve. En elev spørger om han må bruge to farver. Han får lov og der er en tydelig effekt med de to farver. Det er tydeligt, at eleverne gennem imitation af kunstnere og teknikker får ekstra erfaringer og teknikker til at finde deres eget udtryk.

Eleverne går rundt og sammenligner deres billeder, det giver noget uro og læreren giver alle børn to minutter og derefter fortsætter de deres arbejde. Uret sættes nu til 7 min og de skal arbejde stille videre. Der er tydelig klasseledelse, nogle faste og kendte strukturer, som børnene har det godt med at færdes i.

I billedkunst skal elever efter 2.kl beherske følgende kompetence-områder: Billedfremstilling, eleven kan udtrykke sig i plane, rumlige og digitale billeder; i billedanalyse kan eleven samtale om egne og andres billeder og i billedkommunikation kan eleven kommunikere gennem billeder. Eleverne mestrede dette på fineste vis.

Billedkunst som valgfag i overbygningen

Rolig stemning med dæmpet musik i baggrunden. Der arbejdes med muselmalede tallerkner. Først tegnes et eget design på papir med musel-mønstre. Derefter males i frihånd med pensel og blå farve et eget designet muselmønster. Drengene og pigerne sidder blandet ved to borde. Der tales næsten ikke, når noget skal siges, hviskes der. Ikke fordi læreren siger det, men fordi stemningen indbyder til det.

Samtale med billedkunstlærere:

Det er vigtigt, at eleverne lærer nogle teknikker, at de møder kunstnere og forskellige måder at udtrykke sig på. Gennem imitation af andre kunstnere får de udviklet deres eget udtryk. Der undervises efter fagplanen, men der er ikke nogen læseplan, hvor det er aftalt mellem lærerne, hvilke forventninger man har til faget eller hvilke ting eleverne skal kunne beherske eller kende på de forskellige årgange. Det er op til den enkelte lærer at beslutte.

Musik 3.kl

Klassen har arbejdet med rap og der tales om 1-slaget, og det vises i eleverne selvkomponerede rapsang, hvor slaget findes. Der tales om vejrtrækning og pauser. Der er ro, da jeg kommer ind i klassen. Eleverne har fået præsenteret rapsangen og omkvædet, som er komponeret af læreren, og de har så selv komponeret versene.

De rapper sangen to gange, det gentages og teorien knyttes, hvor det er nødvendigt. Der foregår mange ting, men der er opmærksomhed fra klassen, mens tre drenge på bagerste række er mere ukoncentreret.

Der tales om dur og mol. Læreren synger et vers i dur og mol, og spørger børnene om forskellen. Det kan de godt høre. Da rappen er på plads, skal eleverne stå op og lærer nu en lille koreografi. Det hele øves med musik. Når rapsangen er øvet og på plads, skal den vises til hele skolen.

Musik valgfag

Der arbejdes med rytmer og anvendes fagudtryk som aktion/reaktion, off beat og der henvises til ting, de har arbejdet med før. Alle står i en cirkel, der klappes, stemples og bevæges. Der er progression og der lægges mere på i aktivitet og sværhedsgrad. Det lyder ikke helt i synq, men der samles op på, hvad der gik galt.

Eleverne deles ud i mindre grupper, hvor de på noget papir skal skrive nogle rytmeserier. Efter tre minutter samles der op. På en smartphone sættes rytmen og alle grupperne spiller samtidig, derefter tælles er der to taktets pause og den næste gruppe spiller sin rytme.

I musik skal eleven efter 2.klasse i kompetenceområdet musikudøvelser kunne deltage opmærksomt i sang, spil og bevægelse; i musikalsk skaben kunne deltage opmærksomt i sang, spil og bevægelse og musikforståelse kunne lytte til og udtrykke sig om musik.

Efter 6.klasse er kravene skærpede. Eleven skal nu kunne udfolde sig selvstændigt i sang, spil og bevægelse; arrangere og komponere musikalske udtryk og lytte opmærksomt til og udtrykke sig varieret om musik fra forskellige genrer, kulturer og perioder. Alle delene kom i brug i de musiktimer jeg overværede, samt til flere morgensange.

Engelsk 6.kl

Klassens elever skal hver lave en plan for en park. De har forberedt nogle spørgsmål som de skal oversætte til engelsk. Opgaven forklares på dansk.

Der bliver brugt cooperative learning til en af opgaverne. Eleverne skal spørge hinanden på engelsk og der foregår megen samtale på engelsk. I slutningen af timen skal eleverne evaluere hvad de har lært. Der bliver talt meget engelsk.

I engelsk skal eleverne efter 6.kl kunne deltage i kortere samtaler og give korte, sammenhængende fremstillinger af almindelige situationer og emner på engelsk og forstå og skrive kortere tekster i forskellige genrer på engelsk. På trods af eleverne nervøsitet ved at tale engelsk foran klassen og den tilsynsførende vurderer jeg, at deres engelskkundskaber står mål med folkeskolen.

Drama i 2.kl

Ved timens begyndelse står klassen i en cirkel og der er en tydelig start. Timens program fortælles og derefter laves der opvarmningsøvelser hvor kroppen rystes. En ny øvelse forklares i ord og handling. Eleverne går rundt og hilser på hinanden. De præsenterer sig og bytter navn med deres partner. I en ny øvelse skal eleverne præsentere sig og deres hobby, hvorefter de igen bytter. Derefter skal de bruge deres sanser til at udtrykke følelser. Relevante fagudtryk inddrages og forklares. De skal arbejde videre med noget fra sidste gang. Der improviseres ud fra nogle givne rammer, så eleverne ikke overlades helt til sig selv. 2x2: Den ene skal sælge noget til den anden med den sindsstemning der er dem givet. De får 10 min og improviserer på livet løs. Der er ikke nogen, der melder sig ud og de er gode til at bruge kroppen. Eleverne spiller med den største frigjorthed og naturlighed. Efter 10 min sætter eleverne sig langs væggen og grupperne skal vise deres små stykker. Der bliver spillet på livet løs, de reagerer og agerer på hinanden. Der bliver givet plads og kroppen er også en del af udtrykket. Det er imponerende at elever i 2.kl kan udstråle så meget ro og bruge pauser. Hver situation analyseres og der tales om personernes stemning. Der er fokus på samarbejde og der gives råd og tips. I næste time kommer et nyt benspænd.

Drama som valgfag i overbygningen

Alle eleverne står 2x2 eller 3x3. De skal tale sammen som en kendt person efter eget valg. Partneren skal gætte hvem det er. Derefter skal der lægges mere krop på. Der bliver talt om forskellen mellem kun at tale og at supplere med kroppen. Eleverne siger, at det bliver mere realistisk og troværdigt, når kroppen bruges. Holdet skal lave noget radioteater og skal ligge på gulvet, mens de lytter til noget radioteater. Bagefter analyseres teksten, lydene og opbygningen og eleverne kommer med deres bud. Eleverne gøres opmærksom på rum, placering, lyd, samt indre og ydre dialog. Eleverne er meget optaget af undervisningen og der er en positiv og let stemning.

Dansk, 0.kl

Klasserummet er inspirerende med billeder, ordforklaringer, bogstaver og tal. Der er mulighed for at arbejde ved bordene, samt på bolde og i hængekøjer. Der er et tydeligt anslag ved timens begyndelse, der en let stemning og børnene virker glade, nysgerrige og imødekommende. De får 7 min til at skrive og tegne om dagen. Læreren går rundt mellem børnene. Der er fuldstændigt stille. De skriver med børnestavning, hvor man kan ane ordenes betydning, men børnene er ikke i tvivl om, hvad der står, når de læser op for mig. Derefter laver de 10'er massage, hvor de tæller til 10, mens de tæller til 10 og masserer sig selv. Læreren deltager og spørger hvordan man ellers kan bevæge sig og der kommer mange forslag fra børnene. De finder nu en læsebog og læse i den, imens går læreren rundt og læser med hver enkelt. Der er mange sværhedsgrader, men alle der læser for mig gør det med stor sikkerhed, hvor de gør brug af forskellige læsestrategier, når de går i stå ved et ord. De er selvhjulpne og det foregår i en rar atmosfære. Nu skal børnene gå udenfor med et hæfte, hvor de skal finde ting, som de skal skrive om.

I 0.klasse skal eleven i sproglig bevidsthed bl.a. kunne eksperimentere med rim, bogstavlyde, ord og sætningsdannelse, samt have viden om bogstavlydforbindelser og enkle regler for ord- og sætningsdannelse. I skrivning kan eleven eksperimentere med at skrive små tekster og i læsning eksperimentere med at læse små tekster i forskellige medier og have viden om læseretning og enkle

ordlæsestrategier. Der blev arbejdet med alle elementer og eleverne viste allerede stor bevidsthed om de forskellige elementer.

Historie, 4.kl

Klassen arbejder med historien om Remus og Romulus som de skal omsætte til et skuespil. De har læst historien og set den som en tegnefilm med engelsk tale. Læreren har delt historien i 9 afsnit og eleverne er delt i grupper á 5-6 elever. Hver gruppe skal dramatisere afsnittene, aftale hvad der skal køres og siges, og derefter afprøve det, så de kan optage dem i næste historietime. Eleverne diskuterer løbende kvaliteten og laver et storyboard, som de kan støtte sig til.

I fælles mål for historie efter 6.kl skal eleverne kunne relatere ændringer i hverdag og livsvilkår over tid til eget liv, samt fortælle om, hvordan mennesker er påvirket af og bruger historie. Dette skete i forberedelserne til dramatiseringerne, fordi eleverne hele tiden skulle forklare hvorfor de gjorde som de gjorde, og gennem skuespillet blev de også udfordret til at identificere sig og derigennem forholde sig til deres eget liv.

Matematik, 7.kl

Der følges op på tidligere opgaver som der er blevet arbejdet med. Dagens program gennemgås. Begrebet "forhold" og "forskel" diskuteres. Eleverne spørges og de kommer med eksempler.

Læreren læser nogle eksempler og eleverne forklarer hvad meningen og betydningen er, begreberne diskuteres løbende. Eleverne skal nu løse nogle opgaver i deres bordgrupper og forklare løsningen for hinanden med fokus på forskel og forhold. Læreren går rundt og lytter. Der foregår megen matematikrelateret samtale ved bordene. Derefter samles der op på klassen og eleverne bliver hele tiden opfordret til at forklare fremgangsmåden.

I kompetencemålet for geometriske egenskaber og sammenhænge skal eleven kunne undersøge sammenhænge mellem længdeforhold, arealforhold og rumfangsforhold, samt have viden om lighedannede og størrelsesforhold. Der blev arbejdet med begreberne og eleverne var på vej.

Idræt, 1.kl

Klassen har idræt i halvmånen og timen indledes med opvarmningslege. Børnene er meget koncentrerede og positive. Strukturen er tydelig for eleverne. De kender den og falder hurtigt ind i den. I den næste leg skal børnene spille levende skak. Der tales om strategier, hvor børnene inddrager deres erfaringer fra sidste gang. Børnene går i gang og de er gode til at følge reglerne om hvem der er inde eller ude. Ingen bliver sure og lærerens beslutninger om inde eller ude bliver ikke diskuteret. Derefter bliver der lavet forskellige fangelege.

I fælles mål for 1.-2.kl skal eleven kunne deltage aktivt i basale, alsidige bevægelser i leg og samarbejde om idrætslige aktiviteter og lege. Alle dele blev vist i rigt mål.

Generelt

- Sidste år anførte jeg, at fagplanerne for naturfag (biologi/geografi) og natur&teknologi endnu ikke var blevet ajourførte på hjemmesiden. Det er de nu og der henvises også til dem i de respektive årsplaner.
- Mange årsplaner henviser til fagplanerne, men ikke alle. Det kan skabe mere samtale og kontinuitet fagene imellem, at der i alle årsplaner sker henvisninger til fagplanen.
- Jeg oplever, at der er en tydelig bevidsthed omkring fortællingen og det vil derfor være oplagt at arbejde videre med dette tema. F.eks. beskriver fagplanen kun fortælling i 1.-2.kl og evt. kunne elevernes fortælling også gøres til genstand for nogle overvejelser, siden de forventes at bruge det, når de står for morgensangen. Det kunne også være et tema at skelne mellem foredrag og fortælling, hvornår er det ene og hvornår er det andet, og hvordan kunne et foredrag evt. gøres til en fortælling.

Konklusioner

Psykisk miljø

- Som altid er det rart at komme på skolen, fornemme den gode stemning og møde engagerede og velforberejede lærere, der brænder for deres fag, og som har gjort sig nogle faglige og didaktiske overvejelser afstemt efter eleverne.
- Der bliver talt ordentligt til eleverne og eleverne imellem, og samtalen på lærerværelset om eleverne er både positiv, udviklingsorienteret og præget af varme og impati.

Fysisk miljø

- Klasseværelserne er arbejdsrum, hvor der er gjort overvejelser over hvad der hænger på væggene i form af hjælpemidler og elevproduktioner. Der er et tydeligt æstetisk udtryk i de fleste klasser og i fællesarealerne. Det er også en måde at markere over for omgivelserne og sig selv, hvad der er vigtigt.

Dansk som undervisningssprog

- Der bliver talt dansk i undervisningen og skolelederen behersker dansk i både skrift og tale.

IT

- 0.-3.kl anvender skolens IT-lokale, der er ingen særskilt årsplan, men brugen af IT fremgår af de forskellige årsplaner.
- 4.-6.kl – har et classesæt Ipads og der foreligger en IT-plan.
- 7.-9.kl skal selv medbringe computere, der er ingen særskilt IT-plan.
- IT bliver brugt i form af powerpoint-præsentationer og youtube-klip, men lærerne er udfordret af ganske små tavler til at skrive på, når lejligheden byder. Det kunne også hjælpe de visuelle elever.
- Det kunne være et indsatsområde at undersøge brugen af IT på de forskellige klassetrin og derudfra udarbejde en IT-plan med en tydelig rød tråd.

- Eleverne er vant til at bruge IT og gode til at bruge det som et værktøj. Jeg oplevede ikke en eneste gang at eleverne var på f.eks. facebook eller havde opmærksomheden omkring deres mobiltelefoner.

Skolen forbereder eleverne til at leve i et samfund med frihed og folkestyre

- Eleverne bliver inddraget i evalueringen af timerne, i planlægningen og udførelsen af undervisningen på alle klassetrin. Der foregår en ligeværdig diskussion/samtale eleverne indbyrdes og med læreren om relevante emner af både faglig og social karakter. Eleverne har også indflydelse på aktiviteter uden for den formelle undervisning, som f.eks. hvordan morgensangen skal være.
- Skolen har et elevråd, FEMO, hvor elevrepræsentanter fra 4.-9.kl mødes.
- I skolens værdier KRAFT (kreativitet, refleksion, ansvarlighed, fællesskab og tillid) står der ikke så meget om demokrati, medborgerskab og medleven. Samfundsforståelse er nævnt, men dette udtrykker mere forståelse end egentlig handling. Dette er efter min mening ikke et udtryk for en mangel i skolens praksis, da jeg ser dette udfolde sig i alle klasser og i alle fag. Det kunne være en anledning til at se værdierne igennem.

De æstetiske fag

- Æstetik handler ikke kun om at kunne udtrykke sig, men også at kunne gøre det varieret. Det kommer ikke af sig selv, men udvikles bl.a. gennem imitation og fokus på teknik/håndværk. Det glemmes ofte, når talen falder på de kreative fag og resultatet bliver stagnerende udtryk og berøringsangst over for et kvalificeret feedback. På Fænøsund Friskole har jeg i fagene oplevet en stærk bevidsthed blandt lærerne om, at eleverne skal lære kulturteknikkerne, håndværket og kulturhistorien, for selv at kunne bearbejde indtryk til udtryk.
- Jeg er imponeret over kvaliteten i både undervisningen og elevernes produktioner og optagethed af det æstetiske udtryk. Det er efter min bedste overbevisning og ud fra, hvad jeg har set andre steder, på et særdeles højt niveau, både kunstnerisk og fagligt.
- Der gives ingen nemme genveje til kvalitet og fordybelse. Denne opmærksomhed kunne skærpes yderligere, hvis det i fagene blev aftalt, hvad man kan forvente af eleverne i de æstetiske fag på de forskellige årgange. Det er tydeligt, at der forventes noget af eleverne, også i de æstetiske fag.

Evaluering

- I 2016-2017 arbejder skolen med evalueringspunktet "Refleksion".

Donationer

- Skolen har ikke modtaget nogen donationer over 20.000 kr.

Samlet vurdering

På baggrund af mit tilsyn kan jeg konkludere at undervisningen i dansk, matematik og engelsk står mål med, hvad der almindeligvis kræves i folkeskole. Dette gælder også for historie, musik, idræt, billedkunst og drama. Jeg har haft samtaler med den enkelte elev, den enkelte lærer og skolens ledelse om undervisningens indhold. Skoledagen lever op til folkeskolens fælles mål på mange måder, hvor følgende elementer blandt andet indgår: Variation af undervisningsmetoder, stor opmærksomhed på de æstetiske fag, høj elevinddragelse og stor faglig bevidsthed. Skolens undervisning bliver udført i en tryk ramme, hvor der er respekt og anerkendelse for den enkelte elevs personlighed, og faglige niveau. Jeg vurderer også, at Fænøsund Friskole i hele sit virke forbereder eleverne til at leve i et samfund som det danske med frihed og folkestyre samt udvikler og styrker elevernes demokratiske dannelse og deres kendskab til og respekt for grundlæggende friheds- og menneskerettigheder, herunder ligestilling mellem kønnene. Alt dette giver de bedste muligheder for, at det enkelte barn er godt rustet til job og uddannelse, samt til sit liv fremover.

Odense den 18.april 2017, Bent Hansen